

Екологічні права¹

1. Право на безпечне довкілля

Одним з небагатьох джерел узагальненої офіційної інформації про стан екологічної безпеки в Україні є національні доповіді про стан навколишнього природного середовища, яким належало б бути щорічними. На жаль, з року в рік спостерігаємо тривале запізнення з їхньою розробкою та оприлюдненням у Інтернеті. Так, станом на початок 2011 року доповіді за 2009 та 2010 роки все ще не оприлюднені Мінприроди. Зрозуміло, що за таких умов дуже складно робити обґрунтовані висновки про стан екологічної безпеки в країні.

Через політико-управлінську кризу 2009 – 2010 років існуючі у країні екологічні проблеми дедалі більшою мірою відійшли на периферію владних інтересів. Звіти інших органів державної влади про здійснення ними моніторингу довкілля та аналізу стану екологічної безпеки або загалом відсутні, або ж складені на основі фрагментарних та неповних спостережень - тож виглядають поверхневими й формальними. Природним чином виникає висновок про те, що глибокий системний моніторинг стану екологічної безпеки в Україні відсутній.

Державний комітет статистики у зведенні „Довкілля України у 2009 році” повідомляє, що у 2009 р. техногенне навантаження на навколишнє середовище дещо пом'якшилося за рахунок економічного спаду. Проте ситуація у природному довкіллі, як життєво важливому середовищі для існування людини, все ще залишається досить складною.

Викиди забруднюючих речовин у повітря зареєстрованими стаціонарними джерелами та транспортом зменшилися з 7210,3 тисяч тон до 6442,9. Але щільність викидів шкідливих речовин від стаціонарних джерел у розрахунку на 1 квадратний кілометр території склала 6,5 т., а на душу населення – 85,3 кг, що значно перевищує показники європейських країн, Росії та Білорусі. А в окремих регіонах ці показники значно перевищили середній рівень по країні. Зокрема, у Донецькій області обсяги викидів у розрахунку на 1 кв. км були більшими у 7,5 рази, а на душу населення – у 3,4 рази, Дніпропетровській – відповідно у 3,8 та 2,8 рази, Луганській – у 2,9 та 2,6, Івано-Франківській – у 2,4 та 1,8 рази більше. Підприємствами Києва у розрахунку на 1 кілометр було викинуто 52,5 т забруднювальних речовин, що перевищило середній показник по країні у вісім разів!

Найбільшого техногенного навантаження (понад 100 тис. т шкідливих викидів) зазнала атмосфера міст: Кривого Рогу, Маріуполя, Бурштина, Луганська, Дніпродзержинська. Зауважмо, Держкомстат оперує лише інформацією про викиди у атмосферу від зареєстрованих джерел. Тобто поза межами його обрахунків залишаються такі негативні у екологічному сенсі явища, котрі на жаль в Україні стали масовими, як то: горіння занедбаних полігонів побутових відходів, спалювання вуличного сміття й листя у містах, випалювання рослинних залишків на полях та у лісопосадках, спалювання відходів лісосік - у лісовому господарстві.

Упродовж останніх років у повітрі промислових міст постійно реєструвалася до 16 поліциклічних ароматичних вуглеводнів, з яких 8 є канцерогенами груп нітрозамінів та важких металів (хром, нікель, кадмій, свинець, берилій). Загалом канцерогенний ризик у 2009 році досяг 6,4-13,7 випадку онкологічних захворювань на 1 тисячу осіб, що значно перевищує міжнародні показники².

Найбільшого навантаження скидами забруднених вод у 2009 р. зазнали водойми Кіровоградської (частка забруднених зворотних вод у загальному водовідведенні 57%), Одеської (45%), Дніпропетровської та Донецької (по 43%), Сумської (36%), Луганської (33%) областей, Севастополя (45%). За даними Центральної геофізичної обсерваторії МНС водойми країни залишаються забрудненими переважно сполуками важких металів, амонійним та нітритним азотом, сульфатами. Випадки значного перевищення гранично допустимих рівнів забруднень фіксувались в річках практично усіх річкових басейнів, а

¹ Розділ «Екологічні права» розроблений Олександром Степаненко, членом Правління УГСПЛ, виконавчим директором ЕГО «Зелений світ», головою ГО «Гельсінська ініціатива – XXI».

² Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року - <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2818-17>

також Київського, Канівського, Кременчуцького, Дніпродзержинського та Дніпровського водосховищ.

За рівнем раціонального використання та якості води Україна, за даними ЮНЕСКО, серед 122 країн світу посідає 95 місце. Питне водопостачання України майже на 80 відсотків забезпечується використанням поверхневих вод. Екологічний стан поверхневих водних об'єктів і якість води в них є основними чинниками санітарного та епідемічного благополуччя населення. Водночас більшість водних об'єктів за ступенем забруднення віднесена до забруднених та дуже забруднених.

Підземні води України в багатьох регіонах (Автономна Республіка Крим, Донбас, Придніпров'я) за своєю якістю не відповідають нормативним вимогам, що пов'язано передусім з антропогенним забрудненням. Особливе занепокоєння викликає стан водопостачання сільського населення, оскільки централізованим водопостачанням забезпечено лише 25 відсотків сільських населених пунктів України³.

За інформацією Держкомстатистики станом на 1 січня 2010 р. в Україні накопичилось 20,9 млн. т небезпечних відходів, з них 35,5 тис. т (0,2% до загальної кількості) належать до I класу небезпеки і 2,3 млн. т (11%) – до II класу небезпеки. Понад 70% відходів I класу небезпеки знаходилися у місцях видалення в Івано-Франківській та Луганській областях.

Гострою проблемою є поводження з побутовими відходами. Питомі показники утворення відходів сьогодні у середньому становлять 220-250 кілограмів на рік на одну особу, а у великих містах досягають 330-380 кілограмів. Тверді побутові відходи у розміщуються на 4157 сміттєзвалищах і полігонах загальною площею близько 7,4 тисячі гектарів і близько 3,5 відсотка твердих побутових відходів спалюються на двох заводах у Києві та Дніпропетровську. 1187 звалищ не відповідають нормам екологічної безпеки.

Значну загрозу для довкілля та здоров'я людини становлять медичні відходи, що містять патогенні мікроорганізми. В Україні щорічно утворюється приблизно 350 тисяч тонн медичних відходів, що становлять потенційний ризик поширення інфекцій.

Спостерігається тенденція до збільшення обсягу утворених і вивезених твердих побутових відходів. Обсяг вивезених твердих побутових відходів, який у 2009 році досяг 50,1 мільйона кубометрів, збільшується щороку майже на 4 мільйони. Серед твердих побутових відходів збільшується частка полімерів, які не піддаються швидкому розкладу і потребують значних площ для зберігання⁴.

13 лютого 2010 року Генеральна прокуратура України (ГПУ) на виконання норми статті 2 Закону України „Про прокуратуру” представила Парламенту щорічну інформацію „Про стан законності в державі за 2009 рік”⁵. Відносно невеликий її розділ присвячений проблематиці екологічної безпеки. Варто звернути увагу на те, що ГПУ при укладанні своїх доповідей не розглядає проблему саме у контексті дотримання екологічних прав громадян. Таке поняття взагалі не згадується авторами інформації: ані в розділі, де йдеться про прокурорський нагляд за додержанням конституційних прав і свобод громадян, ані у розділі про охорону довкілля та екологічну безпеку. Як і у попередні роки, інформація ГПУ загалом стосується правопорушень у використанні природних ресурсів. Якість та обсяг цієї інформації нижчі, аніж у звіті за 2008 рік, хоча й попередній звіт важко назвати глибоким та професійним. Практично відсутні кількісні показники, що мали б відобразити результати здійснення прокурорського нагляду за дотриманням природоохоронного законодавства у лісовому та водному господарстві, надрокористуванні, охороні природно-заповідного фонду. ГПУ у звіті за 2009 рік не приділила належної уваги правопорушенням у сфері земельних відносин, хоча за результатами навіть поверхневого моніторингу Єдиного державного реєстру судових рішень⁶ можна припускати, що кількість порушень земельного законодавства, земельних

³ Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року - <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2818-17>

⁴ Основні засади (стратегія) державної екологічної політики України на період до 2020 року - <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2818-17>

⁵ http://www.gp.gov.ua/ua/vlada.html?_m=publications&_t=rec&id=36585

⁶ <http://www.reyestr.court.gov.ua>

прав, громадських та державних інтересів у цій сфері в більшості регіонів України з року в рік зростає.

Натомість Прокуратура констатує поширеність самовільних рубок лісу, протизаконного пошкодження та знищення лісових насаджень, крадіжок лісу, порушення природозберігаючих технологій при заготівлі лісу, неналежного здійснення контролю лісовою охороною, захоплення земель лісового фонду тощо. Цікаво що на офіційному сайті найавторитетнішого державного лісового відомства - Держкомітету лісового господарства - відомості про ці явища цілком відсутні. Наприклад, на єдиній сторінці, що відображує діяльність Держкомітету у сфері охорони і захисту лісу, йдеться лише про захист від шкідників, хвороб та пожеж⁷. Тоді як за інформацією ГПУ збитки, завдані державі невідомими Держкомітетові „шкідниками” за рік складають 30 млн. грн., з яких за рахунок винних відшкодовано лише 10%. Найгірше становище в лісах Мінагрополітики, де відшкодовано за рахунок винних лише 2% завданих збитків, і Міноборони – 1%.

14 січня 2011 року Уповноважений Верховної Ради України з прав людини Ніна Карпачова представила Парламенту щорічну доповідь "Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні".⁸ У доповіді наведена інформація за 2010 рік, тоді як попередню „щорічну” доповідь було присвячено подіям 2006 - 2007 років. Окремий її розділ - чисто формальний та поверхневий за змістом, навіть у порівнянні з таким розділом попередньої доповіді – присвячено проблематиці дотримання права на безпечне для життя та здоров'я довкілля.⁹

Аналіз першого періоду дій нової президентської команди, виконаний у середині 2010 року незалежними експертами, не виявив у діях влади реальних ознак пріоритетності екологічної політики¹⁰. Всупереч європейським стандартам, президентська Програма економічних реформ на 2010 — 2014 рр „Заможне суспільство, конкурентноздатна економіка, сильна держава”¹¹ не містить екологічної складової: ані на етапі аналізу сучасного стану економіки, ані у формі цілей планування, ані у вигляді індикаторів виконання програми.

У програмі реформ поверхнево задекларований один лише намір „забезпечити впровадження європейського принципу „хто більше забруднює, той більше платить”. Запровадження механізму екологічного оподаткування планується до кінця 2012 року, а нової системи платежів за видобуток корисних копалин відкладається на ще більш віддалену перспективу — до кінця 2014 року.

Природоохоронні цілі нової влади викладено у розділі 3 „Безпека життєдіяльності людини” Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2010 рік¹².

Як і Програма економічних реформ, цей доволі громіздкий за формою документ базується виключно на аналізі економічних чинників розвитку. Соціальні та екологічні аспекти не виглядають у ньому пріоритетними, що не відповідає засадам сталого, екологічно збалансованого розвитку. Нарешті, „безпековий” підрозділ програми не проходив громадського обговорення на стадії підготовки проекту – у відповідності до вимог Організації Конвенції. До нього не потрапили такі важливі пріоритети, як дотримання екологічних прав, забезпечення вільного доступу до екологічної інформації, екологічна освіта, просвіта та інформування громадськості, залучення громадськості до процесу прийняття екологічно значущих рішень.

Підсумовуючи написане, варто узагальнити: для країни з найбільш ресурсовитратною економікою та одним з найвищих у світі рівнем виснаження й забруднення природного довкілля такий підхід до стратегічного планування неминуче призведе до чергового поглиблення екологічної кризи та ще помітнішого гальмування розвитку внаслідок нераціонального витрачання природного капіталу.

⁷ http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=32953&cat_id=32877

⁸ http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/publish/article/news_left?art_id=234990&cat_id=33449

⁹ http://www.ombudsman.kiev.ua/dopovid_6/d_06_3_6.htm

¹⁰ <http://www.dt.ua/1000/1550/69721>

¹¹ http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf

¹² <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2278-17>

2. Право вільного доступу до екологічної інформації

Як вже зазначалося, в Україні стало звичним тривале запізнення з розробкою та оприлюдненням у мережі Інтернет Національних доповідей про стан навколишнього природного середовища України. Станом на кінець 2010 року на офіційному веб-порталі Мінприроди був доступний текст Національної доповіді у 2007 році¹³, а також регіональні доповіді за 2008 рік¹³.

Вже вкотре звертаємо увагу на те, що впродовж шести років Національна доповідь не виносить на розгляд Верховної Ради й не публікується окремим виданням, що є грубим порушенням положень ст. 25-1 закону «Про охорону навколишнього природного середовища»! Через це і керівники держави, і пересічні громадяни не обізнані із змістом Національної доповіді. За таких умов інформація, наведена у доповідях, є об'єктом інтересу вузького кола фахівців та громадськості. Відтак екологічна ситуація в країні належним чином не аналізується органами державної влади та не спонукає до планування розвитку, у якому враховувалися б екологічні чинники й загрози.

До систематичних недоліків Національної та регіональних доповідей варто віднести насамперед те, що в них не приділено належної уваги правовій проблематиці й зокрема, питанням дотримання екологічних прав.

Впродовж 2009 – 2010 років Мінприроди оприлюднювало щоквартальні інформаційно-аналітичні огляди стану довкілля, у яких наводяться поточні результати моніторингу довкілля за вибраними групами: стану повітря, поверхневих вод та радіаційної безпеки¹⁴. Попри усю корисність такої практики, вона вочевидь не може компенсувати відсутності національних доповідей.

Ще більшим є відставання з оприлюдненням спеціальних доповідей про стан навколишнього природного середовища. Наприклад, Друге Національне повідомлення щодо питань зміни клімату, було розроблено ще у 2005 році, Звіт про виконання Загальнодержавної програми формування Національної екологічної мережі України та Звіт до Другого засідання Сторін Організації Конвенції - у 2004-у.¹⁵

Як і у попередні роки, на веб-порталі Мінприроди відсутня інформація про розподіл та витрачання у 2009 – 2010 роках коштів Державного фонду охорони навколишнього природного середовища, а також регіональних та місцевих фондів. За нашою оцінкою, така практика прямо суперечить принципам публічності та прозорості бюджетної системи України, закріпленим у Конституції та Бюджетному кодексі. Не викликає сумніву, що інформація стосовно формування та витрачання коштів природоохоронних фондів, а також відповідний аналіз затрат, використаний в процесі прийняття рішень з питань довкілля підпадає під визначення екологічної інформації, поданому п. 3 ст. 2 Організації Конвенції. Відтак, стосовно такої інформації однаковою мірою державі належало б забезпечувати вільний режим доступу та практику активного формування громадян.

Починаючи з 2009 року природоохоронне відомство стало порушувати положення власних же наказів „Щодо інформування населення про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами довкілля” та „Про затвердження Положення про щоквартальне інформування населення через ЗМІ про об'єкти, які є найбільшими забруднювачами навколишнього природного середовища”. Станом на початок 2011 року на офіційному веб-порталі міністерства залишалася інформація про найбільш брудніші промислові підприємства країни за результатами моніторингу 2008 року.¹⁶ Натомість нічого не повідомлялося про заходи, які застосовує Мінприроди та місцеві ради до власників цих підприємств в сенсі призупинення їхньої діяльності або реконструкції.

Не набагато кращою є ситуація з регіональними доповідями про стан навколишнього природного середовища та звітами місцевих державних адміністрацій про виконання програм охорони довкілля. У жодному регіоні України місцеві держадміністрації не виконують свого конституційного обов'язку (стаття 119) - не звітують про виконання програм охорони довкілля, покладаючи цю функцію на територіальні підрозділи Мінприроди.

¹³ <http://www.menr.gov.ua/content/category/78>

¹⁴ <http://www.ecobank.org.ua/GovSystem/EnvironmentState/Reviews/Pages/default.aspx>

¹⁵ <http://www.menr.gov.ua/content/article/6010>

¹⁶ <http://www.menr.gov.ua/content/article/201>

Державні адміністрації не розміщують у підконтрольних їм ЗМІ щорічну інформацію про стан довкілля, тим самим систематично порушуючи положення ст. 25-1 закону „Про охорону навколишнього природного середовища. На офіційних Інтернет-порталах абсолютної більшості обласних державних адміністрацій, Ради Міністрів АРК, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій цілком відсутні розділи екологічної інформації.

Єдиним виключенням у цьому сенсі стала Запорізька ОДА, яка першою з обласних держадміністрацій виконала положення згаданої статті 25-1 базового природоохоронного закону. У лютому 2010 року тут відбулася презентація „Системи інформування про стан навколишнього природного середовища у Запорізькому регіоні”¹⁷. Станом на кінець 2010 року доступ до системи підтримується.¹⁸

Стан доступу та якість інформації офіційного веб-порталу Мінприроди України тривалий час викликали гостру критику громадських організацій. Неналежне оприлюднення інформації на офіційній веб-сторінці Мінприроди у 2010 році вперше було визнано судом. 30 серпня Окружний адміністративний суд міста Києва виніс рішення по справі за позовом МБО „Екологія-Право-Людина” (ЕПЛ) до Мінприроди щодо його веб-сторінки. У своєму позові ЕПЛ посилалася на норми Оргуської конвенції про активне поширення екологічної інформації та норми чинного законодавства України у сфері екологічного інформування та порядку функціонування офіційних веб-сторінок центральних органів державної виконавчої влади.

У червні 2010 року розпочалася реконструкція веб-сайту Мінприроди, у процесі якої він набув більш модерного вигляду, але було втрачено доступ до інформації попередніх років. Сучасне інформаційне наповнення веб-порталу Мінприроди вочевидь недостатнє. Більшість посилань на акти Кабінету Міністрів України у сфері природоохоронної діяльності станом на кінець 2010 року неактивні¹⁹. Доступні для ознайомлення лише окремі накази Мінприроди за 2009 - 2010 роки.²⁰

На початку 2011 року створено новий сайт Інформаційно-аналітичного центру Мінприроди, що зараз перебуває у стані наповнення²¹.

Серед поодиноких позитивних змін в практиці Мінприроди стосовно екологічного інформування варто також вітати довгоочікуване виконання норми закону «Про Червону книгу України» - друк та розміщення на сайті Мінприроди третього видання Червоної книги.

На оновленому за формою сайті Міністерства охорони здоров'я екологічна інформація про стан безпеки середовища життєдіяльності людини, вплив екологічних чинників на стан громадського здоров'я, що формується за даними моніторингу санітарно-епідемічної служби – як і раніше, відсутня...²²

На виконання указу Президента від 4.02.2003 р. № 76 Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи (МНС) повинно щороку розробляти Національні доповіді про стан техногенної та природної безпеки в Україні. Однак на оновленому веб-сайті міністерства відомостей про розробку таких доповідей впродовж 2009 – 2010 років чомусь немає²³.

У відповідності до норми ст. 9 закону «Про питну воду та питне водопостачання» щороку повинна розроблятися «Національна доповідь про якість питної води та стан питного водопостачання». Попри те, що у ЗМІ були повідомлення про розробку такої доповіді за 2009 рік, відшукати її сліди на сайті реорганізованого Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України станом на січень 2011 року не вдалося²⁴.

Тоді як на сайті традиційно найбільш пунктуального у справі оприлюднення екологічної інформації Держкомітету ядерного регулювання України наприкінці минулого

¹⁷ <http://www.menr.gov.ua/cgi-bin/go?node=5482>

¹⁸ <http://www.zoda.gov.ua/article/1417/>

¹⁹ <http://www.menr.gov.ua/content/article/6049>

²⁰ <http://www.menr.gov.ua/content/article/6050>

²¹ <http://www.ecobank.org.ua/Pages/default.aspx>

²² http://www.moz.gov.ua/ua/portal/ms_sanepidsit/

²³ <http://www.mns.gov.ua/>

²⁴ <http://www.minregionbud.gov.ua/uk/index>

року з'явилося посилання на „Доповідь про стан ядерної та радіаційної безпеки в Україні у 2009 році”²⁵, видана така доповідь і друком.

У попередніх доповідях громадських організацій про дотримання екологічних прав зазначалося, що на початку 2008 року стало відомо, що Мінприроди створило свою систему втаємничення екологічної інформації через переліки конфіденційної інформації. Відсутність доступу до інформації в багатьох випадках (і особливо в тих, коли її навмисно втаємничують) має відчутні наслідки - створюючи перепони для реалізації екологічних прав громадян²⁶.

У відповідь на гостру критику та судові позови громадських організацій Мінприроди не знайшло кращого виходу, як розпочати справжню „гонку засекречування”, формально скасовуючи протизаконні накази й відразу ж продукуючи нові, однаково протизаконні.

Лише 27 жовтня 2010 року міністр М. Злочевський підписав наказ № 481 „Про внесення змін до переліку інформації, якій надається гриф „Для службового користування”. Згаданим наказом з переліку конфіденційної інформації, що є власністю держави, виключено низку пунктів - у тому числі найбільш неприйнятний, стосовно обмеження доступу до висновків державної екологічної експертизи.

Цей крок Міністерства, безумовно є успіхом громадянської кампанії за скасування одіозних наказів Мінприроди, у якій брали участь Національний екологічний центр України (НЕЦУ), УЕА «Зелений Світ», «Бюро екологічних розслідувань», МБФ «Екологія-Право-Людина», ВЕГО «МАМА-86», ЕГО «Зелений Світ» та інші організації.

Втім, втішатися рано: практика обмеження доступу до екологічної інформації у формі її віднесення до конфіденційної досі рясно процвітає у інших міністерствах, комітетах та агенціях. Приміром, впродовж останніх років керівництво Держкомзему України також прийняло накази, якими певним її категоріям надано гриф „ДСК”²⁷. Тексти цих наказів відсутні на офіційних веб-порталах Держкомзему та його територіальних головних управлінь, громадянинові непросто отримати їх за запитами. Зумисне унеможливлення доступу до самих наказів, якими обмежується доступ до інформації, дозволяє чиновникам Держкомзему на місцях відхиляти інформаційні запити, мотивуючи це тим, що запитувана інформація начебто внесена до переліку конфіденційної. Але пересвідчитися у правдивості такого твердження неможливо, оскільки отримати й ознайомитися з самим переліком категорій інформації, котрі отримали гриф „ДСК” також доволі непросто!

З такою практикою, зокрема, стикнулися активісти ЕГО „Зелений Світ” в ході кампанії надсилання інформаційних запитів стосовно різних питань земельної політики, охорони та приватизації земель у Тернопільській області. Поза сумнівом, свідоме звуження посадовцями сфери вільного доступу до інформації є одним з головних чинників високого рівня корупції у сфері державного управління земельними ресурсами.

Вже тривалий час залишається „зразковим” – на жаль у сенсі інформаційної закритості - Держкомлісгосп України. Як і раніше, Держкомітет не виконує вимогу ст. 28, 35 Лісового кодексу України про ведення моніторингу, державного обліку лісів і державного лісового кадастру. На спеціальній сторінці офіційного сайту Державного комітету представлено лише дуже лаконічну загальну інформацію про мету моніторингу лісів. І вона, на жаль, не оновлювалася з 2007 року²⁸. Інформація про результати моніторингу, державного обліку лісів і державного лісового кадастру повинна бути відкритою, але на жаль, її не розробляють.... А от усі матеріали лісовпорядкування у

²⁵ <http://www.snrc.gov.ua/nuclear/uk/doccatalog/list?currDir=37795>

²⁶ Накази Мінприроди №361 від 19.09.2002 р. «Про введення в дію переліку конфіденційної інформації», №470 від 25.11.2004 р. «Про введення в дію переліку конфіденційної інформації» №158 від 03.04.2006 р. «Щодо внесення змін до Наказу Мінприроди України від 25.11.200 №470», №540 від 12.12.2005 р., №159 від 28.03.2008 р. «Про затвердження Переліку конфіденційної інформації, якій надається гриф «Для службового користування», № 231 «Про впорядкування та систематизацію даних про конфіденційну інформацію», яким Наказ №159 скасовується. Наказ №289 від 09.06.2008 р. „Щодо затвердження Переліку конфіденційної інформації, якій надається гриф „Для службового користування”».

²⁷ Наказ Держкомзему України від 04.12.2009 № 633 „Про затвердження Переліку конфіденційної інформації, що є власністю держави в системі Держкомзему України”; Наказ Держкомзему України від 11.05.2010 № 359 «Про внесення доповнень до Переліку відомостей, віднесених до конфіденційної інформації, що є власністю держави і якій надається гриф обмеження доступу „Для службового користування”».

²⁸ http://dklg.kmu.gov.ua/forest/control/uk/publish/article?art_id=62971&cat_id=32880

системі Держкомлісу до даного часу містять гриф „для службового користування”²⁹. Яким нормативно-правовим актом та з якою метою обмежено доступ до цієї інформації про стан лісових ресурсів, наразі невідомо. Тобто ця інформація є у державних лісових господарствах і зараз, але отримати її легальним шляхом, даруйте, неможливо.

3. Реалізація права участі в прийнятті рішень з питань, що стосуються довкілля

3.1. Розроблення проекту „Стратегії національної екологічної політики на період до 2020 року”.

Ще у 2007 році Міністерство охорони навколишнього природного середовища почало розробляти проект Стратегії національної екологічної політики. Протягом двох наступних років Стратегію Екологічної політики мляво обговорювали та змінювали декілька разів. Але 2010 року активність Мінприроди щодо обговорення Стратегії дуже помітно підсилася. Причина такого поживлення інтересу до Стратегії екополітики криється у тому, що український Уряд має намір отримати бюджетну підтримку від Європейського Союзу у розмірі 35 мільйонів євро, а також 10 мільйонів євро від уряду Швеції. Однією з умов отримання Україною цієї фінансової допомоги є затвердження Екологічної стратегії до кінця 2010 року.

17 червня 2010 відбулись перші громадські слухання проекту Стратегії, але тоді представники громадських організацій визнала обговорення недейсним. Причина – на момент призначеного обговорення проект Стратегії уже два тижні як був поданий на розгляд Верховної Ради. Мінприроди було змушене перенести слухання так, щоб громадськість могла надати зауваження. Повторні слухання проекту Стратегії пройшли 26 серпня 2010 року, було висловлено велику кількість зауважень, але вже наступного дня проект Стратегії зареєстрували у Парламенті без зауважень громадськості.

21 грудня 2010 року Верховна Рада прийняла закон „Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року”³⁰.

3.2. Розроблення проекту Транспортної стратегії до 2020 року

Ще більш поспішно, як Екологічну стратегію, Уряд намагався у 2010 році протягнути і Транспортну стратегію України до 2020 року³¹. Причина такого поспіху відома: можливість отримати багатомільйонну фінансову допомогу від Євросоюзу та уряду Швеції, якщо документ буде прийнято цього року.

Кабінет міністрів схвалив проект Стратегії 20 жовтня 2010 року³², незважаючи на те, що громадські слухання не були проведені, реалізація стратегії має потенційно великий вплив на стан довкілля, а інтерес громадських природоохоронних організацій до проекту був досить високий. Це зрозуміло, адже транспорт – найбільш швидко зростаюче в Україні джерело викидів токсичних сполук та парникових газів. Тому уже зараз потрібно вживати заходів, які скорегували б його нераціональний з екологічної точки зору розвиток. Тому пріоритет варто надавати енергоефективним та найменш забруднюючим видам пересування, розвивати громадський транспорт, зробити його більш зручним, регулярним та надійним.

При розгляді проекту Урядом не було враховано ґрунтовні пропозиції громадських організацій та їхніх об’єднань. Наводимо зразок лише одного з них, Позиції робочої групи НУО з питань зміни клімату щодо проекту Стратегії³³.

3.3. Ініціатива проведення місцевого екологічного референдуму у Запоріжжі.

Місцева влада міста Запоріжжя та області тривалий час демонструвала неспроможність рішуче впливати на факти порушення природоохоронного законодавства підприємствами металургійної та хімічної промисловості. Через це у міському повітрі постійно відзначається перевищення гранично допустимих рівнів основних промислових токсикантів. Відтак представники громадських організацій

²⁹ Відповідь директора Тернопільського обласного управління лісового та мисливського господарства 15.12. 2010 року № 02-2/902 на запит ЕГО „Зелений Світ”.

³⁰ <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2818-17>

³¹ <http://www.mintrans.gov.ua/uk/discussion/15621.html>

³² http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KR102174.html

³³ http://climategroup.org.ua/wp-content/uploads/2010/08/transportstr_comments_100817.pdf

вирішили розв'язати це питання за допомогою місцевого референдуму – який було ініційовано на зборах жителів м. Запоріжжя у серпні 2009 року. На референдум серед інших запропонували винести питання „Чи підтримуєте Ви необхідність зупинення (тимчасового) Запорізькою міською радою діяльності підприємств, установ, організацій, розташованих на території м. Запоріжжя, в разі перевищення ними нормативів гранично допустимих викидів та скидів забруднюючих речовин в навколишнє природне середовище?”³⁴ На жаль, результативно лобювати прийняття рішення про референдум міською радою громадським активістам не вдалося.

4. Реалізація права на доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля

Певні успіхи у судових справах на захист довкілля та екологічних прав пов'язані переважно з активністю громадських природоохоронних організацій.

25 листопада 2009 року Львівським окружним адміністративним судом проголошено рішення, яким задоволено вимоги БФ „Екологія. Право, Людина” (ЕПЛ) у справі за позовом до Держуправління охорони навколишнього природного середовища в Львівській області³⁵. Судом визнано незаконними дії Держуправління по віднесенню висновків державної екологічної експертизи до інформації, якій може бути наданий гриф „ДКС”, визнано незаконними та скасовано положення наказу Держуправління від 19.05.09 року, що стосуються „Переліку конфіденційної інформації, якій може бути наданий гриф „ДКС, а також зобов'язано Держуправління утриматися від віднесення висновків державної екологічної експертизи до інформації, якій може бути наданий гриф „ДКС.”

Того ж дня Господарський суд Києва у справі за позовом Національного екологічного центру України визнав недійсним рішення Київради, яким раніше площу заказника була незаконно скорочено у 9 разів, з 1794 га до 196 га³⁶. Як відомо, ландшафтний заказник „Острів Жуків” створений у 1999 році в заплаві Дніпра. Він захищає всю збережену частину природного масиву „Конча-Заспа”, який був першим в Радянській Україні природним заповідником. Рішення Київради було прийняте з грубими порушеннями законодавства: всупереч Генеральному плану Києва та протесту Прокуратури, без погодження з органами Мінприроди та наукового обґрунтування доцільності скорочення меж заказника. Прийняте з єдиною метою – зняти з території заказника природоохоронний статус і віддати її під забудову³⁷.

9 листопада 2010 р. колегія суддів Окружного адміністративного суду м. Києва винесла рішення у справі МБО „Екологія-Право-Людина” (ЕПЛ) проти Кабінету Міністрів України щодо оскарження Постанови № 841 „Про надання земельних ділянок у постійне користування”. Цим рішенням Уряд передав 27 га особливо цінних земель регіонального ландшафтного парку „Гранітно-степове Побужжя”, що у долині Південного Бугу, НАЕКу „Енергоатом” - під затоплення водами Олександрівського водосховища. Таке водосховище, на думку керівництва „Енергоатому”, необхідне для експлуатації Ташлицької ГАЕС та Південно-української АЕС. Проте ціна такого затоплення - яке, до речі, поки що не зупинило рішення суду - це поховані унікальні Бузькі пороги, знищення унікальних червонокнижних рослин, затоплення останніх історичних ландшафтів Запорізької Січі.

Важливу перемогу у трирічній судовій справі проти Тернопільської міської ради здобула громадська організація „Громадський комітет боротьби з корупцією”. Незважаючи на звернення громадської організації від 06.08.2007 р., міським головою не було надано дозволу на ознайомлення з рішеннями ради про передачу земель у володіння та користування окремим особам, а також з документами, пов'язаними з виконанням цих рішень. Постановою господарського суду Тернопільської області від 5

³⁴ Запоріжжя: чи відбудеться екологічний референдум? - <http://www.khpg.org.ua/index.php?id=1266324184>

³⁵ <http://epi.org.ua/pravo/dostup-do-informacii/spravi/vidkrittja-gromadskosti-visnovkiv-derzhavnoji-ekologichnoji-ekspertizi/>

³⁶ Рішення Київської міської ради №162/1996 від 22.08.2007 року „Про питання створення ландшафтного заказника «Жуків острів»

³⁷ <http://necu.org.ua/vs-skasovue-rishennya-zhukiv/>

<http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/2814AB6FDA6355BCC22575BD003EC12D?opendocument>

<http://helsinki.org.ua/index.php?id=1259398848>

<http://narod.ru/disk/15422565000/%D0%A0%D1%96%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%81%D1%83%D0%B4%D1%83.doc.html>

грудня 2007 року в задоволенні позову відмовлено, але Львівський апеляційний адміністративний суд 14 жовтня 2008 року визнав справедливою скаргу Громадського комітету, справедливо зазначивши, що рішення органу місцевого самоврядування щодо передачі земель комунальної власності є публічними актами, не залежно від того чи прийняті такі відносно однієї особи, чи міської громади в цілому, оскільки вини прямо впливають на інтереси усієї громади міста. Рішення апеляційної інстанції на користь громадян було двічі залишено без змін Колегією ВАСУ - востаннє у грудні 2010 року³⁸.

Цілу низку перемог в суді здобули Київський еколого-культурний центр та громадська організація Екоправо-Київ.³⁹ За три останні роки вони виграли у Держкомлісу 3 судові справи, у Мінприроди - 4, у Міносвіти - 2.

Тоді як поразкою в суді завершилися спроби Прокуратури та Державної екологічної інспекції у Тернопільській області покарати порушника заповідного режиму на території одного з „Природних чудес України” - регіонального ландшафтного парку „Дністровський каньйон”. Порушник - приватне підприємство „Золотопотіцьке” - незаконно розорав 1,7 гектари заповідних земель у долині річки Дністер. Однак 12 жовтня 2010 р. Господарський суд Тернопільської області виніс рішення про відхилення позову, вважаючи що „розорювання земель території державного природного парку не привело до порушення природного комплексу і не загрожує екологічному стану парку”.⁴⁰

21 жовтня 2010 року сталася безпрецедентна у судовій практиці та у природно-заповідній справі подія. Вищий адміністративний суд України видав постанову, якою визнано незаконність Указу Президента України від 11 грудня 2009 року №1040/2009 «Про створення національного природного парку «Сіверсько-Донецький». Це стало першим в історії України прецедентом скасування судом статусу національного парку. Позивачем у справі виступала Кремінська районна рада Луганської області. Вона домогалася визнання протиправним та скасування Указу Президента України. Позовні вимоги районна рада обґрунтовувала тим, що створення національного парку не погоджувалось із Кремінською районною та міською радами, хоча це і не передбачено законодавством, бо національний парк створений винятково на землях державного лісового фонду, якими розпоряджається держава.

Як то не дивно, Адміністрація Президента України визнала позов районної ради. І це при тому, що розвиток заповідної справи указами Президента визнано одним із найважливіших державних пріоритетів.⁴¹

5. Оцінка стану дотримання міжнародних природоохоронних конвенцій.

5.1. Конвенція ЄЕК ООН про доступ до інформації, участь громадськості в процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (Оргуська конвенція (ОК))

У червні 2009 року минуло 10 років від моменту ратифікації Оргуської конвенції, коли вона стала частиною національного законодавства.

Як відомо, Третьою нарадою сторін Оргуської конвенції, що відбулася в червні 2008 року в Ризі, Україну та Туркменистан визнано країнами, що не дотримуються її вимог⁴². У рішенні наради визнано, що Уряд України не приймає участі у процесі розгляду дотримання Конвенції і не вживає заходів для виконання рішення Другої наради. Адже протягом чотирьох років Уряд не виконував рекомендації алматинської наради сторін у Алматі: розробити стратегію впровадження конвенції, привести законодавство у відповідність з її положеннями, передбачивши чітку процедуру участі громадськості в прийнятті рішень та практичні механізми застосування конвенції⁴³. Органи державної влади України залишили громадськість у щасливому невіданні про

³⁸ Ухвала Колегії суддів Вищого адміністративного суду України від 14 грудня 2010 року Н-839/10

³⁹ <http://ecoethics.ru/sud-veka-protiv-kabinet-a-ministrov-ukrainy/>

⁴⁰ Господарський суд Тернопільської області, справа № 2/70-1162.

⁴¹ <http://www.maidan.org.ua/static/news/2010/1291381647.html>

⁴² <http://www.unece.org/env/pp/mop3/mop3.doc1.htm>

⁴³ Решение 2/5b «Соблюдение Украиной своих обязательств по Орхусской конвенции», второе Совещание Сторон, Алматы, 27.05.05 г. <http://www.unece.org/env/documents/2005/pp/ece/ece.mp.pp.2005.2.add.8.r.pdf>.

невтішний зміст рішень обох нарад сторін конвенції – у жодному ЗМІ про них не було повідомлено.

27 грудня 2008 року Кабмін затвердив «План дій щодо виконання рішення Сторін Оргуської конвенції III/6f».⁴⁴

До основних недоліків згаданого Плану дій можна віднести такі:

- виконавцем усіх заходів Плану є виключно Мінприроди, тобто Оргуська конвенція і надалі сприймається як відомча конвенція цього міністерства, тоді як вищі структури державної влади: Кабмін, Президент, Верховна Рада, Омбудсман, правоохоронні та судові органи - свідомо відсторонюються від процесу її впровадження;

- до складу Міжвідомчої робочої групи із забезпечення виконання рішення Сторін Оргуської конвенції (зауважмо, йдеться не про впровадження ОК, а лише про виконання останнього рішення наради сторін!) не планується включити представників громадськості, місцевого самоврядування, вищих органів державної влади, правоохоронних структур.

Відповідно до Плану дій, Мінприроди обіцяло до вересня 2009 року розробити невизначену кількість поправок до законодавчих актів пов'язаних з реалізацією положень Орхуської конвенції. Звісно ж, це зобов'язання не було виконано, натомість міністерство посилалось на складність завдання, необхідність експертної допомоги та складну політичну ситуацію у країні⁴⁵. Звітуючи наступного року про розробку проектів нормативних актів, Мінприроди та Уряд навіть не надали проекти відповідних документів Комітетові ЄЕК ООН з дотримання Оргуської конвенції, а тому останній не мав змоги порівняти зазначені документи із положеннями Конвенції та оцінити їхню достатність та ефективність для вирішення проблем, ідентифікованих Комітетом у справі проти України ще у 2005 році⁴⁶.

Впродовж 2009 – 2010 років згадану Міжвідомчу групу так і не було створено. Не внесено змін до базових законів: „Про інформацію” та „Про охорону навколишнього природного середовища” з метою приведення їх у відповідність до стандартів конвенції. Не ухвалено ключових першочергових актів Уряду, про необхідність ухвалення котрих впродовж десяти років йдеться: Постанов „Про порядок залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на стан довкілля”, „Про порядок оприлюднення інформації щодо стану навколишнього природного середовища”.

Громадськість не раз критично оцінювала дії влади, котра по суті самоусунулася від виконання зобов'язань за Оргуською конвенцією, вже тому перше, що заходи, які Уряд передбачив у згаданому Плані дій, є недостатніми та неналежними, а відтак такими, що не виконують рекомендацій Комітету з дотримання Конвенції та відповідно рішень Сторін Конвенції III/6f. По-друге, навіть ці половинчасті заходи не є пріоритетними для нинішньої влади, відтак виконуються належним чином⁴⁷.

Але наближується чергова нарада сторін конвенції. Необхідно звітувати перед міжнародним співтовариством про виконання того, що не виконується. І от 29 жовтня 2010 року Мінприроди оприлюднило на власному веб-порталі проект документа „Сводный Национальный отчет 2010 года по внедрению Орхусской конвенции в Украине”⁴⁸. Міністерство пропонує знову надсилати електронною поштою зауваження до звіту – на скриньки співробітників Управління комунікацій та зв'язків з громадськістю Мінприроди. Результати обговорення мали б бути оприлюднені наприкінці листопада 2010 року. Натомість станом на початок січня 2011 року ані жодних результатів такого обговорення, ані остаточної редакції „Сводного Национального отчета 2010 года по внедрению Орхусской конвенции в Украине” міністерством не було представлено.

⁴⁴ Розпорядження КМУ від 27.12.2008 р. № 1628- р,
<http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1628-2008-%F0>

⁴⁵ Звіт з виконання Плану дій щодо виконання рішення Сторін Оргуської конвенції III/6f, стор 7
<http://www.menr.gov.ua/content/article/id/31>

⁴⁶ <http://epl.org.ua/pravo/dostup-do-informaciji/>

⁴⁷ <http://maidan.org.ua/static/news/2009/1257845039.html>

⁴⁸ <http://www.menr.gov.ua/content/article/6739>

Цікаво, що ані на сайті Кабміну, ані Верховної Ради, ані Міністерства юстиції, котре також несе відповідальність за впровадження міжнародних правових актів, жодних повідомлень про таке Національне звітування впродовж року не було. Висновок з цього може бути один – представлений документ не може називатися Національним звітом. Адже про виконання конвенції не звітують вищі органи державної влади, не звітують державною мовою, не звітують у Парламенті, котрий ратифікував конвенцію, не звітують перед громадськістю України, перед якою взято відповідальність за дотримання стандартів „екологічної демократії” – натомість до незграбної імітації Національного звіту вкотре вдається Мінприроди.

Отже, як і впродовж усіх 10 змарнованих років - від дня ратифікації Оргуської конвенції - Уряд України виглядає надто вже схожим на андерсенівського „голого короля”, не демонструючи ані політичної волі, ані конкретних результатів по впровадженню її положень у законодавство й державну політику. Натомість Мінприроди у цьому фарсі відведена незavidна роль „королівського пажа” приставленого лише для того, аби прикрити відсутність реального процесу імплементації конвенції своїми недолугими звітами та планами дій. Звісно ж, „король” від цього не перестає бути голим.

5.2. Рамкова Конвенція ООН про зміну клімату (РК ООН ПЗК)

Оцінка громадських організацій стану доступу до екологічної інформації, що регулюється конвенцією та стосовно позиції України переговорах ООН зі зміни клімату в Канкуні (Мексика)

Громадські організації протягом 2009 - 2010 років неодноразово вказували на неналежний стан оприлюднення екологічної інформації, виходячи із зобов'язань України за ст. 4, 6, 12 Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату (РК ООН ПЗК), зокрема щодо ведення та оприлюднення Національного реєстру антропогенних викидів та абсорбції парникових газів.⁴⁹

Неналежне інформування стосовно процесу прийняття рішень про реалізацію проектів за т. зв. „схемою зелених інвестицій” врешті-решт створило передумови для порушення Генпрокуратурою кримінальної справи проти экс-прем'єр-міністра, лідера партії «Батьківщина» Юлії Тимошенко за фактом нецільового використання коштів в сумі в сумі 180 мільйонів євро, отриманих Україною від Японії у рамках операцій з продажу квот на викиди парникових газів за механізмами Кіотського протоколу до РК ООН ПЗК⁵⁰. Інформаційна втаємниченість у питаннях використання „кіотських грошей” водночас живить політичні спекуляції довкола цієї справи.

На відсутність реагування Уряду вкотре наштовхуються пропозиції природоохоронних організацій стосовно позиції України на чергових міжнародних переговорах ООН зі зміни клімату в Канкуні, які відбулися в грудні 2010 р. Головною метою переговорів був пошук домовленості про зниження викидів країнами до 2020 року.

Уряд України вкотре заявив про намір знизити викиди парникових газів на 20% від рівня 1990 року. Проте громадські природоохоронні організації в ході настилання звернень та декількох масових публічних акцій намагалися переконати владу, що такі зобов'язання лише вводять міжнародне співтовариство в оману, оскільки викиди України вже зараз складають лише 55% від рівня 1990 року. Тобто з таким «зобов'язанням» Україна зможе нічого не робити по зменшенню викидів та реально збільшити їх на 70%, замість їхнього зменшення. Екологічні організації вважають, що в 2020 році рівень викидів України мав би бути принаймні не більшим, аніж сьогодні⁵¹.

6. Найбільш резонансні випадки порушення екологічних прав.

6.1. Тернопільська „сміттєва криза”.

⁴⁹ http://climategroup.org.ua/upl/OnRegistry_2.pdf

⁵⁰ <http://www.unian.net/ukr/news/news-411537.html>

⁵¹ http://climategroup.org.ua/wp-content/uploads/2010/11/pos_kankun101118.pdf

„Малашовецького сміттєзвалища”, як такого, офіційно немає: формально воно закрито для експлуатації органами Мінприроди ще з 1997 року. Проте фактично земельна ділянка на території Малашовецької сільської ради Зборівського району без жодних для цього правових підстав, впродовж більше ніж 30 років використовується для розміщення побутових відходів м. Тернополя.

Вибір ділянки під звалище свого часу відбувся без проведення гідрологічних та геологічних досліджень, без розроблення проекту, його екологічної та санітарно-епідеміологічної експертизи, без влаштування водонепроникного екрану основи звалища та звісно ж - без укладання договору оренди землі. Щодня на звалищі безсистемно та з порушенням технологічних схем розміщується більше 100 тон несорттованих відходів, внаслідок чого забруднено ними біля 80 га земель.

Звалище знаходиться в 2-у поясі зони санітарної охорони Верхньо-Івачівського водозабору, звідки постачається 80% питної води для Тернополя. Шар геологічних порід на плато сформований породами, які не здатні виконувати функції водонепроникного екрану. Відтак існує загроза потрапляння токсичних речовин із звалищним фільтратом у водоносний шар.

Цю ситуацію можна обґрунтовано тлумачити, як випадок самозахоплення земель сільської ради Тернопільським міськвиконкомом під розміщення побутових відходів, котрі є його власністю. Точно з такими ж правовими підставами виконком може вивозити побутові відходи на територію будь-якої іншої місцевої ради України. І точно з такими ж правовими підставами дії представників відповідної територіальної громади, котрі захищають своє право на екологічну безпеку, перешкоджаючи такому вивезенню, можна буде вважати такими, що створюють загрозу для громадського порядку. Абсурд, чи не так? Але цей абсурд в описуваному випадку „узаконений” судами трьох інстанцій, „Іменем України”...

Впродовж 2009 – 2010 років групи мешканців с. Малашівці декілька разів вдавалися до акцій протесту проти незаконного вивезення побутових відходів на землі Малашовецької сільської ради у формі мирного зібрання та блокування дороги до сміттєзвалища. Комунальні служби міста не змогли знайти альтернативні, хоча б тимчасові рішення з вивезення та складування відходів, а відтак у липні – серпні 2009 року у Тернополі склалася критична ситуація із санітарною очисткою міста від побутових відходів: сміття залишалося на вулицях, поступало на стихійні звалища у околицях. Лише незначну його частину вдавалося вивозити на полігони до сусідніх районів та областей. Колізії „Тернопільської сміттевої кризи” широко висвітлювалася місцевими та національними ЗМІ. Їм біло присвячено незліченну кількість нарад. Натомість органи влади міста та області так і знайшли правових засобів для розв’язання конфлікту з громадою Малашовець та пошуку ефективних технологічних рішень у питанні управління побутовими відходами Тернополя.

13 липня 2009 року ініціативна група жителів села Малашівці листом повідомила Тернопільського міського голову про перекриття під’їзних доріг до Малашівського сміттєзвалища 8 серпня. Виконавчий комітет Тернопільської міської ради звернувся до Тернопільського окружного адміністративного суду з позовною заявою, в якій просив заборонити ініціативній групі жителів с. Малашівці проведення масових зібрань з перекриття під’їзних доріг до Малашовецького сміттєзвалища⁵².

Ані суд першої інстанції, ані Львівський апеляційний адмінсуд⁵³, ані ВАСУ не стали на захист громадянських та екологічних прав мешканців с. Малашівці. Судді не врахували того факту, що поняття „розміщення відходів” ясно тлумачиться у ст. 1 Закону України „Про відходи” і означає зберігання та захоронення відходів у спеціально відведених для цього місцях чи об’єктах. Натомість виконком Тернопільської міськради жодного разу не надав у судовому засіданні жодних доказів того, що на території Малашовецької сільської ради є спеціально відведене місце, або об’єкт для розміщення відходів. І що функціонування цього об’єкта відповідає чинним природоохоронним та санітарним нормам. Не надав, тому що таких доказів у нього просто нема.

Відтак постановою суду було задоволено позов виконкому Тернопільської міськради про обмеження реалізації прав на мирні зібрання та заборонено ініціативній

⁵² <http://www.rada.te.ua/news/view/1575>

⁵³ Ухвала Львівського апеляційного адміністративного суду від 11 березня 2010 року у справі № 64046/09 - <http://www.reyestr.court.gov.ua>

групі жителів села Малашівці проводити з 08.08.2009 року масове зібрання з перекриття під'їзних доріг до Малашовецького сміттєзвалища⁵⁴. Апеляцію мешканців Малашовець не задовольнив Львівський апеляційний адмінсуд. Судді ВАСУ, посилаючись на норми статей 220, 223, 230 Кодексу адміністративного судочинства та горезвісного радянського Указу „Про порядок проведення зібрань”⁵⁵ навіть прийшли до висновку, що дії мешканців села на захист свого права на екологічну безпеку „створюють загрозу для громадського порядку”⁵⁶.

12 жовтня 2009 року після підписання меморандуму між ТОДА та громадами сіл Малашівці та Ігровиця про взаєморозуміння стосовно врегулювання спірних питань функціонування сміттєзвалища, жителі Малашівців розблокували дорогу. 30 жовтня 2010 року Голова Голова Тернопільської ОДА підписав розпорядження N 774 „Про припинення експлуатації сміттєзвалища в с. Малашівці Зборівського району”⁵⁷

Але умови меморандуму не було виконано, а тому акції протесту мешканців Малашовець періодично відновлювалися. Постанову суду відповідно до п.6 ст.182 КАС України впродовж чотирьох місяців доводили до відома селян за допомогою виконавчої служби та підрозділів міліції. Після закінчення виконавчого провадження у листопаді 2009 року ініціативні групи мешканців села продовжували проводити масові зібрання з перекриття під'їзних доріг до звалища - до 26 січня 2010р.⁵⁸

До акцій протесту вдавалися також мешканці с. Мироліубівки Тернопільського району, на території якого без згоди сільської та районної ради планувалося розмістити альтернативний полігон міських побутових відходів відповідно до розпорядження Голови обласної держадміністрації (ОДА) Ю. Чижмаря

Тут варто згадати, що 12 листопада 2009 року Голова Тернопільської ОДА прийняв також рішення про консервацію та поетапну рекультивацию сміттєзвалища на території Малашовецької сільської ради протягом 2009-2011 років, яке у даний час також не виконується⁵⁹.

І так зване „Малашовецьке сміттєзвалище” продовжує експлуатуватися з порушенням природоохоронного, санітарного та земельного законодавства до нинішнього дня.

6.2. Визнання зоною екологічного лиха території м. Калуша та навколишніх сіл.

Екологічні проблеми Калуша пов'язані з масштабними наслідками тривалого нерационального видобутку калійних руд та виробництва хлорорганічних сполук. Загалом вони характерні для багатьох інших гірничих та промислових міст України.

Найбільш видима небезпека полягає в тому, що за останні роки почастишали провали земної поверхні над шахтними полями. Нині над відпрацьованими рудниками розташовані: 256 житлових будинків і промислових об'єктів Калуша, 109 житлових будинків с. Хотінь, 285 житлових будинків, 7 промислових споруд с. Кропивник, 304 житлові будинки, 16 промислових споруд с. Сівка-Калуська⁶⁰. Лише на території міста за останні роки утворилося 15 провалів.

Інша складна проблема - відходи видобутку та виробництва. На сховищах калійних відходів у будь-який момент може відбутися прорив дамби. Занепокоєння викликає і стан Домбровського калійного кар'єру з відпрацьованим об'ємом у 54 мільйони кубометрів. Кар'єр фактично кинуте напризволяще, він інтенсивно затоплюється талими і дощовими водами, які вступають в реакцію з сіллю. Наростає загроза раптового прориву кар'єру та його затоплення водами річки Сівки.

Гостро потребує розв'язання проблема полігону токсичних відходів: тут у землі аби-як поховано третину всіх токсичних відходів України і ніхто не може сказати, що з

⁵⁴ Постанова Тернопільського окружного адміністративного суду від 07 липня 2009 року в адміністративній справі № 2-а-2252/09/1970 - <http://www.reyestr.court.gov.ua>

⁵⁵ Указ Президиума Верховного Совета СССР от 28.07.1988 г. № 9306-XI «О порядке организации и проведении собраний, митингов, уличных шествий и демонстраций в СССР»

⁵⁶ Ухвала Колегії суддів Вищого адміністративного суду України від 19 жовтня 2010 р. № К-17647/10

⁵⁷ http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/TR090198.html - <http://www.reyestr.court.gov.ua>

⁵⁸ <http://www.rada.te.ua/news/view/2493>

⁵⁹ Інформаційний вісник УНІАН „Права людини”, 9-15.11.2009 р, №50 (078) www.unian.net/ukr/products-82707.html

⁶⁰ Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Івано-Франківській області за 2008 рік http://www.menr.gov.ua/cgi-bin/go?node=reg_dop_08

ними відбувається. Потенційно небезпечні відходи потрібно або утилізувати, або ж принаймні забезпечити їм надійне зберігання⁶¹.

Шлях надання статусу зони надзвичайної екологічної ситуації Калушу можна вважати блискучим зразком успішного лобювання рішень із захисту екологічних прав спільними зусиллями влади та громадян.

Наприкінці 2009 року у Калуші відповідно до закону „Про всеукраїнський та місцеві референдуми” було зареєстровано ініціативні групи громадян з проведення референдуму. Ініціативу проведення місцевого референдуму беззастережно підтримує міська рада та мер міста, народний депутат Ігор Насалик. 17 січня 2010 року відбувся референдум, на якому 97% калушан, що взяли участь у голосуванні, ствердно відповіли на запитання: „Чи вважаєте ви, що територія міста Калуша є зоною екологічної надзвичайної ситуації?”. 2 лютого під час робочої поїздки на Івано-Франківщину Президент Ющенко оглянув екологічно небезпечні об’єкти Калуша – відвідав Домбровський кар’єр та сховища відходів ВАТ „Оріана”.

Вже 10 лютого Президент підписує Указ № 145/2010 „Про оголошення територій міста Калуш та сіл Кропивник і Сівка-Калуська Калуського району Івано-Франківської області зоною надзвичайної екологічної ситуації”. 12 лютого законопроект про затвердження президентського указу підтримує Верховна Рада. Видатки на ліквідацію надзвичайної екологічної ситуації в сумі 560 мільйонів гривень закладаються до Держбюджету. Фінансування природоохоронних та соціальних заходів розпочинається у першій половині 2010 року.

А 13 листопада з Миколаївського порту вийшло судно з першою партією (1,5 тисячі тонн) гексахлорбензолу, токсичної речовини 1-го класу небезпеки, що впродовж 30 років зберігалася на занедбаному полігоні особливо небезпечних відходів колишнього ТзОВ „Хлорвініл”. Усього ж у землі під Калушем лише гексахлорбензолу поховано 11 тисяч тон.⁶² Вантаж отрути підлягає знешкодженню на спеціалізованому заводі компанії Tradebe у Великій Британії - звісно ж, коштом українського платника податків, а не злочасного „Хлорвінілу”. Всього ж до кінця 2010 року з Калуша планувалося вивезти 8,5 тисяч тонн гексахлорбензолу.⁶³

Натомість не відчувають необхідності прилучитися до справи ліквідації надзвичайної ситуації діючі нині найбільші підприємства Калуша: «Карпатнафтохім» і «ЛУКОР», котрі свого часу привласнили активи заводів „Хлорвініл” та „Оріана”. Натомість пасиви, залишені хімічними монстрами минулих років, схоже, ще довго будуть жахом місцевих мешканців та головним болем держави⁶⁴.

6.3. Придушення громадських акцій протесту проти вирубки дерев у харківському парку імені Горького.

Причиною протистояння стала незаконна вирубка столітніх дерев у центральному парку імені Горького. Ця частина парку вціліла навіть під час війни та окупації Харкова в 1941—1943 р. Мета вирубування — прокласти через парк автодорогу, з’єднавши вул. Сумську та Новгородську⁶⁵.

Рішення про виділення земельної ділянки (9,9218 га) «для будівництва автодороги, готельного комплексу та апартаментів» було ухвалене Харківською міською радою ще 27 лютого 2008 року. Тоді зелені насадження вдалося врятувати. І от 19 травня цього року, проігнорувавши думку громадськості, Харківський міськвиконком ухвалив рішення «Про видалення зелених насаджень на ділянці будівництва автодороги від вул. Сумської до Новгородської (в районі вул. Білої Акації) в м. Харкові», в якому йдеться про вирубку 503 дерев. 20 травня дерева почали рубати. Виявилось, що з усього пакета документів, необхідних для рубки дерев, „лісоруби” мають тільки це рішення. Місце вирубки не було ідентифіковане, техніка безпеки ігнорувалася. За перший день вирубали більш як 100 дерев. Активісти екологічної організації „Печеніги”

⁶¹ Калуш хоче бути зоною екологічного лиха - <http://www.unian.net/ukr/news/news-360439.html>

⁶² Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Івано-Франківській області за 2008 рік http://www.menr.gov.ua/cgi-bin/go?node=reg_dop_08

⁶³ Новини Мінприроди <http://www.menr.gov.ua/content/article/6865>

⁶⁴ http://21.helsinki.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=10%3Akalush&catid=1&Itemid=3&lang=uk

⁶⁵ „Нагородження винних і покарання безвинних?” - Євгеній ЗАХАРОВ (співголова Харківської правозахисної групи) Дзеркало тижня № 26 (806) 10 — 16 липня 2010 року <http://www.dt.ua/3000/3320/70028/>

викликали міліцію, яка припинила вирубку до з'ясування, чи є на те необхідні дозволи. „Печеніги” розпочали акцію протесту, влаштувавши в парку цілодобове наметове містечко, куди сходилися захисники дерев. Це були студенти, викладачі вишів, учителі шкіл, учні, пенсіонери, службовці, які поєднували працю із чергуванням у «Миському форті», — так протестувальники назвали свій табір. Загалом у парку побувало кілька тисяч харків'ян, але в кожний момент їх було від кількох десятків до кількох сотень. Протистояння тривало з 20 травня по 2 червня.

Вже о 4-й ранку 21 травня міліція, застосовуючи силу, намагалася розігнати захисників дерев, аби не заважали вирубці. Проте протестувальники не підкорилися. Вони перешкоджали вирубці дерев, затуляючи їх своїми тілами, кидалися під техніку. Альпіністи видерлися мало не на верхівки рослин, аби дерева не можна було зрубати.

Захисники дерев припинили всі спроби політизувати акцію, видаляючи представників різних політичних сил з їхньою символікою. Усі мали тільки зелені стрічки і єдиний прапор — Національний прапор України. У „Форті” було кілька депутатів міської та обласної рад з різних фракцій, але всі вони виступали як приватні особи. Вигадки в.о. мера Г. Кернеса і губернатора М.Добкіна, що акція протесту проплачена керівником обласного БЮТу колишнім губернатором А. Аваковим, не відповідають дійсності. В парку були люди різних політичних поглядів, багато з яких у 2006 р. голосували за Партію регіонів і під час президентських виборів — за Віктора Януковича.

Намагання харків'ян захистити дерева наразилися на відверте насильство з боку „лісорубів” та невідомої „муніципальної охорони” — чоловіків міцної статури. Ніяких посвідчень ці люди не мали, а в декому з них упізнали працівників охоронної фірми, яка належить в.о. мера Г.Кернесу. При цьому працівники органів внутрішніх справ не втручалися, явно виконуючи незаконний наказ, і спокійно спостерігали за побиттям протестувальників. Кілька людей потрапили до лікарні з переломами ребер, струсом мозку тощо.

Знищення зелених насаджень було незаконним. Харківська міська влада проігнорувала вимоги Закону «Про планування і забудову територій», в якому ретельно вписано процедуру погодження з місцевою громадою проектів забудов шляхом проведення громадських слухань (статті 30.2—30.7). Як виявилось згодом, не було отримано і необхідних дозволів Мінприроди та інших організацій.

На Генеральному плані розвитку Харкова, станом на початок 2008 року, цієї дороги не було. Планувалася інша дорога, яка не зачіпала старої частини парку і Дитячої залізниці. Але потім на графічну частину Генплану міськвиконком незаконно поставив гриф «Для службового користування», що взагалі унеможлиблює будь-які громадські обговорення питання забудови території міста та вирубки зелених насаджень.

Протягом 20—27 травня було знищено більш як 500 дерев і позначено для вирубки ще близько 200 дерев. 28 травня зранку, приблизно о 6-й годині, „муніципальні охоронці”, одягнені в чорне, напали на табір „Зеленого форту” і силоміць відтягли захисників дерев, аби ті не заважали руху техніки. Дев'ятьох захисників, яких не вдалося відтіснити, затримала міліція. Першого червня під ранок, о 4-й годині, було вчинено новий напад на табір. Заступник начальника Дзержинського райвідділу МВС наказав міліціонерам стати ланцюгом між нападниками і захисниками дерев, щоб не допустити бійки. За це він отримав дисциплінарне покарання і „неповну службову відповідність”, хоча діяв цілком законно і відповідно до ситуації. Другого червня люди в чорному, вже без бейджів, напали на табір за повної бездіяльності міліції. При цьому міліція затримала чотирьох захисників дерев. „Лісоруби” ж з увімкненими бензопилками наступаючи на людей, спиляли дерево так, що воно впало на альпініста, який сидів на дереві поруч. Той дивом залишився живий, устигнувши сховатися за стовбур.

„Лісоруби» спиляли решту дерев, і протестувальники прибрали свій табір — усе намічене для вирубки було знищено. Прибравши сміття, люди пішою ходою рушили по вул. Сумській до будинку обласної ради та облдержадміністрації. Там депутат облради А. Аваков намагався провести з ними зустріч як із виборцями. Проте йому цього не дозволили. А міліція затримала ще двох захисників дерев „за проведення несанкціонованого мітингу”.

Щодо всіх затриманих 28 травня та 2 червня склали протоколи про адмінпорушення за 185-ю статтею КУпАП — злісна непокоря працівникам міліції, — хоча

жоден із затриманих їй не опирався. Двоє затриманих 28 травня — Денис Чернега та Андрій Єварницький — отримали 15 діб адмінарешту, ще один — три доби, чотирьох звільнили від адмінвідповідальності, на інших наклали штрафи від 140 до 300 грн. „Міжнародна Амністія” визнала Чернегу і Єварницького в'язнями сумління на дев'ятий день відбування покарання. Того самого дня їх було звільнено за рішенням апеляційного суду.

Захисники дерев, об'єднавшись у громадську організацію «Зелений фронт», протягом червня - липня проводили протестні акції проти незаконних дій місцевої влади.

19 червня було проведено громадські слухання стосовно долі зелених насаджень у Харкові. Місцева влада сфальсифікувала рішення цього заходу. Біля входу до Київського райвиконкому, де проходили слухання, зібралось кілька тисяч бажаючих узяти в них участь, але до зали вони потрапити не змогли. Реєстрація учасників відбувалася в одному місці (zareєстровано 2341 особу), а значна кількість їх отримала мандат на участь у зовсім іншому місці. Цих людей можна було дуже легко вирізнити — вони не мали програми слухань, більшість узагалі не знали їхньої теми. Це були здебільшого працівники шкіл, дитячих садків, лікарень, які під загрозою звільнення мусили прийти і проголосувати за „правильне” рішення. Як зазначив прес-секретар ЕО „Печеніги” Олег Перегон, „голоси тих, хто голосував проти вирубки лісу, взагалі не враховувалися. Ніхто не лічив голосів як слід. Із приблизно 300 осіб у залі 20 голосували за збереження зелених насаджень, проте їх полічили як один голос”. Соціологічні дослідження, проведені шляхом телефонного опитування, показали, що 70% харків'ян — проти будівництва дороги, яка має проходити через парк, 15% — за, і 15% — байдуже.

20 серпня 2010 року Комісар Ради Європи з прав людини Томас Гаммерберг направив листа харківському меру Геннадію Кернесу та губернатору Михайлові Добкіну, у якому висловив стурбованість фактами порушення громадянських та екологічних прав захисників парку Горького. Пан Гаммерберг попросив надати коментарі щодо ситуації, пов'язаної з парком Горького та повідомив про власний намір розглянути це питання в контексті постійного діалогу з питань прав людини з органами державної влади України⁶⁶. Наскільки нам відомо, листа Комісара Ради Європи було проігноровано обома посадовцями.

У серпні 2010 р. були внесені подання Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини до Генпрокуратури та Головного контрольно-ревізійного управління, де вказувалося на факти брутальних порушень права на безпечне для життя та здоров'я довкілля, перешкоджання професійній діяльності журналістів та неналежне використання бюджетних коштів. Результатом цього подання, на жаль, так і не стало покарання правопорушників. У доповіді українського Омбудсману "Стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні" за 2010 рік дії харківської влади та міліції отримали негативну оцінку: „Уповноважений з прав людини змушена заявити: у Харкові влада пройшла бульдозером не тільки по сумнозвісній дорозі, а й по правах людини. У цивілізованій правовій державі такого не повинно бути”⁶⁷.

6.4. Протиправне скасування юридичного статусу природного заповідника "Розточчя"⁶⁸.

1 листопада 2010 року міністр освіти Дмитро Табачник підписав наказ № 1032⁶⁹, яким скасовується юридичний статус природного заповідника (ПЗ) „Розточчя” та

⁶⁶ <http://www.khpg.org.ua/index.php?id=1286112719>

⁶⁷ http://www.ombudsman.kiev.ua/dopovid_6/d_06_3_6.htm

⁶⁸ ПЗ „Розточчя” площею 2080 га було створено Постановою Ради Міністрів УРСР від 5. 10. 1984 р. у Яворівському р-ні Львівської області. Підпорядкований Міністерству освіти і науки України. У заповіднику зростають складні за ценотичною структурою та біогеографічним походженням соснові, букові, яворові та дубові ліси, низинні болота. До Зеленої книги України належать 7 лісових асоціацій, до Червоної книги України занесений 31 вид флори та 17 видів фауни, до Європейського Червоного списку – 40 видів флори і 2 – фауни, до списків Бернської конвенції – 70 видів фауни та 5 – флори. Загальнодержавною програмою формування національної екомережі на 2000-2015 роки та низкою міжнародних угод передбачено створення транскордонного міжнародного біосферного резервату "Розточчя", до складу якого в першу чергу увійде природний заповідник "Розточчя". Матеріали щодо створення української частини міжнародного українсько-польського біосферного резервату "Розточчя" перебувають на розгляді МАБ ЮНЕСКО.

розпочинається процес ліквідації його адміністрації (стаття 1 Наказу: „Припинити юридичну особу Природний заповідник „Розточчя” при Національному лісотехнічному університеті України шляхом його реорганізації у структурний підрозділ зазначеного Університету).

Цей наказ можна вважати зразком правового нігілізму. Формулювання першої ж його статті є некоректним з юридичної точки зору. По-перше, ніколи заповідник не створювався при Національному лісотехнічному університеті України. Університет є лише його науковим куратором. Положення наказу прямо суперечать нормі ст. 5 закону „Про природно-заповідний фонд України”, згідно якої „природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки загальнодержавного значення, а також регіональні ландшафтні парки є юридичними особами”. Наказ порушує положення ст. 12 цього ж закону: „Управління природними заповідниками, біосферними заповідниками, національними природними парками, ботанічними садами, дендрологічними та зоологічними парками загальнодержавного значення, а також регіональними ландшафтними парками здійснюється їх спеціальними адміністраціями”. Однак на виконання одіозного наказу вже розпочався процес ліквідації спеціальної адміністрації ПЗ „Розточчя”.

Міністр Дмитро Табачник, підписавши свій одіозний наказ, неприпустимо перевищив власні повноваження, передавши вищому навчальному закладу функції державного управління в галузі охорони навколишнього природного середовища та постійного користування територією природного заповідника, що не передбачено ані законодавством України,⁷⁰ ані статутом університету. Скасування статусу юридичної особи заповідника можна розцінювати як його протизаконну ліквідацію. Адже порядок створення та ліквідації об'єктів природно-заповідного фонду законодавчо встановлений і та дивна процедура ліквідації природного заповідника, котру самочинно „встановив” міністр освіти, вочевидь є неприйнятною.

Впродовж грудня - січня українські природоохоронні організації – НЕЦУ, УЕА „Зелений Світ”, „Печеніги” та ін. - провели кампанію звернень до Президента, Прем'єр-міністра, Мінприроди з вимогами скасувати протизаконний наказ Міносвіти⁷¹. Але остаточну крапку у цьому питанні поставили громадські організації „Київський еколого-культурний центр” та „Екоправо-Київ”, котрі звернулися з позовом про визнання незаконним згаданого наказу Міносвіти до Окружного адміністративного суду м. Києва.

13 січня 2011 року суд визнав наказ міністра освіти і науки Табачника в частині припинення юридичної особи природного заповідника „Розточчя” незаконним. І того ж дня Перший заступник Міністра освіти Б. М. Жебровський скасував попередній наказ свого патрона, „як такий, що своєчасно нереалізований”⁷².

6.5 Урядове втручання у компетенцію місцевих органів влади стосовно фінансування природоохоронних заходів.

Як відомо, для фінансування природоохоронних заходів на місцевому рівні утворюються відповідні фонди охорони навколишнього природного середовища. У відповідності до положень ст. 15 закону „Про охорону навколишнього природного середовища” саме місцеві ради створюють і визначають статус фондів для фінансування природоохоронних програм та заходів. Формування і використання таких фондів у відповідності до критеріїв, встановлених Урядом, згаданим законом також віднесено до компетенції виконавчих і розпорядчих органів місцевих рад.

Втім пунктом 14 розділу VII «Прикінцеві положення» Закону України «Про Державний бюджет України на 2010 рік» вперше було запроваджено норму, згідно якої використання коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища здійснюється за погодженням з Кабінетом Міністрів України. У поданні 54 народних депутатів щодо конституційності положень закону "Про Держбюджет на 2010 рік" цій

⁶⁹ Наказ Міністерства освіти та науки України від 01.11.2010 року № 1032 „Про реорганізацію Природного заповідника «Розточчя» при Національному лісотехнічному університеті України”

⁷⁰ ст. 16 Закону України „Про охорону навколишнього природного середовища”.

⁷¹ <http://greenworld.org.ua/index.php?id=1295621648>

⁷² <http://ecoethics.ru/prikaz-minobrazovaniya-i-nauki-ukrainiyi-po-zapovedniku-rostoche/>

законодавчій новації не було приділено уваги. Відтак і Конституційний суд не розглядав її на предмет відповідності Конституції і вона не втратила чинності.⁷³

У свою чергу Кабмін у липні 2010 року прийняв розпорядження⁷⁴, яким зобов'язав місцеві ради та Кримську автономію подати йому для погодження річні плани природоохоронних заходів, що здійснюються у 2010 році за рахунок коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища.

Прийнявши згадане розпорядження, Кабмін вийшов за межі власної компетенції у галузі охорони навколишнього природного середовища та використання природоохоронних фондів, окреслені статтями 17, 47 закону „Про охорону навколишнього природного середовища”. Тим самим Уряд порушив принцип матеріально-фінансової самостійності місцевого самоврядування, узурпував права місцевих рад та автономії, гарантовані Конституцією (ст. 142 - 143), законами України та Європейською хартією місцевого самоврядування.

Можна припускати, що своїм одіозним розпорядженням Уряд намагався ні багато ні мало - заблокувати цільове спрямування бюджетних коштів на природоохоронні цілі.

Адже в Україні існує близько 12 тисяч сільських, селищних, міських, обласних, Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя місцевих бюджетів, у складі яких формується відповідна кількість фондів охорони довкілля. Видається примарною сама можливість централізовано - на рівні Мінприроди та Кабінету міністрів - встановити обґрунтованість планів природоохоронних заходів, котрі повинні фінансуватися з такої кількості місцевих бюджетних фондів.

7. Висновки та рекомендації для органів державної влади:

1). Президенту України – ухвалити указ «Про невідкладні заходи щодо підвищення пріоритетності екологічної політики», у якому установити, що екологічна політика є одним з найголовніших пріоритетів державної політики України та дати відповідні доручення Урядові та дати доручення Кабінетові Міністрів – розробити проект довгострокової Стратегії національної екологічної політики України.

2) Кабінету Міністрів – розробити проект Стратегії інтеграції положень Оргуської конвенції до національного законодавства разом з розробкою відповідних графіків, практичних механізмів та процедури введення в дію імплементуючого законодавства.

3). Кабінету Міністрів – створити „Міжвідомчу робочу групу (МРГ) із забезпечення впровадження положень Оргуської конвенції в Україні” та включити до її складу представників громадськості, місцевого самоврядування, вищих органів державної влади, правоохоронних структур.

МРГ повинна контролювати не лише рішення нарад Сторін Оргуської конвенції, а значно ширший спектр питань - стосовно усього процесу впровадження її положень в Україні. Адже ратифікувавши конвенцію Україна взяла зобов'язання з дотримання екологічних прав насамперед перед власними громадянами, а не лише перед Сторонами Конвенції. А тому робочу групу варто назвати „Міжвідомча робоча група (МРГ) із забезпечення впровадження положень Оргуської конвенції в Україні” та відповідним чином окреслити її призначення та компетенцію. Функції головування у МРГ необхідно покласти на одного з віце-прем'єрів.

4). Кабінету Міністрів, Міністерству юстиції, Мінприроди - прискорити розробку законопроектів, що відповідають сучасним принципам свободи інформації, зокрема, нової редакції закону «Про інформацію», «Про охорону навколишнього природного

⁷³ Рішення Конституційного суду України у справі за конституційним поданням 54 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень статей 14, 24, 64, пунктів 7-13 розділу VII "Прикінцеві положення" Закону України "Про Державний бюджет України на 2010 рік", справа N 1-47/2010 від 30.11.10 року N 22-рп/2010.

⁷⁴ Розпорядження Кабінету міністрів України від 28 липня 2010 р. N 1573-р "Про використання у 2010 році коштів місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища".

середовища», «Про екологічну експертизу», законопроекту «Про ратифікацію поправки до тексту Оргуської конвенції щодо доступу громадськості до інформації щодо вивільнення генетично модифікованих організмів» тощо.

5). Кабінету Міністрів – прийняти Постанови про порядок доступу до екологічної інформації та участі громадськості в прийнятті рішень з питань довкілля, що відповідають міжнародним правовим стандартам, зокрема - Оргуській конвенції. Зокрема, у Постанові про порядок доступу до екологічної інформації зазначити, що регіональні інформаційні центри доступу до екологічної інформації повинні створюватися на рівні центральних та регіональних виконавчих органів влади (Уряду, обласних та районних адміністрацій). Адже лише невелика частина екологічної інформації накопичується у структурах Мінекології. Адже як свідчить досвід, інші міністерства та відомства (МОЗ, Мінагрополітики, МНС, Мінпаливенерго, Держкомлігосп та ін.) свідомо відсторонюються від діяльності з моніторингу довкілля, збору екологічної інформації, її систематизації, опрацювання, оприлюднення, створення умов для доступу до неї громадськості. Відповідальність за такий стан згідно із законом та Оргуською конвенцією лежить саме на Уряді та Парламенті.

6). Мінприроди - розробити, представити для розгляду Верховної Ради та оприлюднити «Національні доповіді про стан навколишнього природного середовища України» за 2008-2010 роки.

7). Верховній Раді України, Кабінету Міністрів та Уповноваженому Верховної Ради з прав людини - взяти під контроль питання дотримання законодавчих вимог стосовно розробки та оприлюднення національних та спеціальних доповідей про стан навколишнього природного середовища України (оскільки згідно ст. 28 закону «Про інформацію» держава здійснює контроль за режимом доступу до інформації, а в порядку контролю Верховна Рада України може вимагати від урядових установ, міністерств, відомств відповідні звіти, які містять відомості про їх діяльність по забезпеченню інформацією заінтересованих осіб). Передбачити в структурі таких доповідей розділи „Дотримання екологічних прав”.

8). Допрацювати, винести на громадське обговорення та затвердити Урядовою постановою Концепцію стратегії освіти для сталого розвитку, Стратегії на її основі та Національного плану дій з розвитку освіти для сталого розвитку - до кінця 2011 року.